

EMANUEL TILSCH A ČESKÁ CIVILISTIKA

Ondřej Horák*

Abstrakt: Článek se u příležitosti 150. výročí narození Emanuela Tilsche (1866–1912) zabývá nejen jeho životní a profesní dráhou, ale také významem pro současnou civilistiku. Tilschova bibliografie sice není nijak obsáhlá, přesto ho můžeme považovat za jednoho z nejpodnětějších autorů česko-rakouské právní vědy. Dodnes na něj odkazuje odborná literatura i judikatura a jeho názory zřejmě stály v pozadí či alespoň spoluovlivnily také řešení některých zásadních otázek nedávné rekodifikace (např. autonomie vůle a univerzální sukcese v dědickém právu). K podrobnějšímu rozboru témat, u nichž bylo, je či může být jeho dílo inspirativní, jsme vybrali problematiku zásad, věci v právním smyslu a vlastnictví práva, součásti a příslušenství věci, univerzální sukcese a pozůstalosti, spolupůjících osob, a nabytí dědictví.

Klíčová slova: Emanuel Tilsch, občanské právo, civilistika, dědické právo

Non dispono, non propono, expono.

ÚVODEM

Odkaz každého učitele a vědce spoluutváří jeho pedagogicko-společenské působení a vědecké dílo. Přestože Emanuel Tilsch zemřel předčasně, byl v obou těchto provázaných oblastech úspěšný a dodnes se řadí k našim nejvlivnějším právním vědcům. Dříve než se zamyslíme nad dobovým významem Tilsche a nad inspirativností jeho díla pro současnou civilistiku, připomeňme alespoň stručně jeho životní a profesní dráhu.¹

1. ŽIVOTOPISNÝ NÁSTIN

Emanuel (Antonín Josef) Tilsch se narodil v Opočně 8. dubna 1866 v rodině advokáta (otec však záhy zemřel, později i matka, poručníkem se mu stal jeho strýc dr. Josef Tilsch²). Pokračoval v rodinné tradici: na české právnické fakultě v Praze promoval v roce 1889, v letech 1890–1897 praktikoval u zemského soudu, finanční prokuratury a v advokacii, v letech 1898–1903 pak v Praze vykonával vlastní advokátní praxi. V roce 1895 si vzal Annu Marii, která se později proslavila jako spisovatelka (v roce 1896 se jim narodila dcera Anna Marie a v roce 1906 syn Emanuel).

* JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. E-mail: onhorak@post.cz. Děkuji Kateřině Brožové, pravnučce Emanuela Tilsche, za poskytnutí materiálů z rodinného archivu. Některé z nich byly zpřístupněny v rámci digitálního archivu *Tilschova knihovna*, který založila a spravuje. Je dostupný z: www.ti-k.cz.

¹ Z pramenů: Archiv Univerzity Karlovy, fond Právnická fakulta UK, kart. č. 20, inv. č. 175 (Dr. Emanuel Tilsch). Soukromý archiv rodin Tilschů a Úlehlů. V dalším výkladu se navazuje na: HORÁK, O. Emanuel Tilsch – učitel a vědec. In: E. Tilsch. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. IX–XXII (včetně literatury a Tilschovy bibliografie).

² JUDr. Josef Tilsch sedmdesátníkem. *Právník*. 1909, roč. 48, s. 735–736.

Na pražské právnické fakultě se v roce 1898 habilitoval, v roce 1903 byl jmenován mimořádným a v roce 1907 řádným profesorem rakouského soukromého práva. Zastával řadu akademických funkcí, děkanem se stal ve studijním roce 1909/10. Byl zvolen členem *České akademie pro vědy, slovesnost a umění* a *Institutu pro srovnávací právo* (*Institut de Droit Comparé*) v Bruselu, dále byl jmenován také členem komise pro reformu horního a občanského práva. Podílel se na redigování časopisu *Právník* (od roku 1907, po Karlu Hermannu-Otavském), krátce působil jako spolupracovník *Ottova slovníku naučného* (XXVI–XXVIII, 1907–1909, šifra „&“). V létě 1912 zvolil dobrovolný odchod ze života.

2. VĚDECKÁ OSOBNOST

„*Tilsche, ačkoliv příliš brzo zemřel, pokládám podnes za svého mistra a učitele*“, vzpomíná ve svých pamětech jeho nejbližší žák a pozdější nástupce Emil Svoboda. „*On to byl, jenž mi otevřel okno, abych s radostí a bez děsu nahlédl do širé krajiny vědního oboru. Tilsch byl učenec, kterému jsem se nikdy nedovedl přiblížit znalostí literatury ani důkladností předběžného studia – ale zároveň umělec slova, buditel zájmu a přímo lásky k věci, o které pojednával.*“³

Široký záběr a rozhled po literatuře Tilschovi ulehčovala znamenitá znalost cizích jazyků (kromě samozřejmě němčiny a latiny velmi dobře vládl francouzštinou, italštinou a angličtinou, pasivně pak polštinou, ruštinou a španělštinou). Současně také českou literaturu popularizoval v cizině⁴ a přispíval do zahraničních publikací.⁵ V podstatě všechny jeho práce vyšly nejen česky, ale také německy a některé i francouzsky.⁶

Tilsch byl originálním myslitelem, který si vybíral aktuální či netradiční témata (např. o vztazích hmotného a procesního práva, o vnitřní výhradě při uzavírání sňatku, o energiích jako předmětu ochrany či o příčinné souvislosti v soukromém právu). Přirozeně však inklinoval k syntéze a měl pro ni nadání. Tento rys se odráží jak v komparativně založené práci o principech dědického práva (1905), tak především ve zpracování obecné části občanského práva (1910), k nimž se ještě podrobněji vrátíme.

³ SVOBODA, E. *Bylo-nebylo*. [1939], s. 150 (strojopis pamětí ve Svobodově fondu v Archivu AV ČR, kart. č. 1, inv. č. 17). Dále srov. SVOBODA, E. Emanuel Tilsch. In: *Památník spolku českých právníků Všeřd. 1868–1918*. Praha: nákl. vl., 1918, s. 104–106.

⁴ TILSCH, E. Przegląd nowszej literatury czeskiej prawa cywilnego (1888–1898). *Przegląd prawa i administracji*. 1899, roč. 24, s. 241–254; TILSCH, E. – ŽALUD, J. Literatur in tschechischer Sprache (1902–1905). In: *Jahrbuch der Internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin*. 8. Bd., 2. Abt., 2. Teil. Berlin: J. Springer, 1908, s. 2344–2369, a TILSCH, E. Böhmische (tschechische) rechts und staatswissenschaftliche Literatur. A. Rechtswissenschaft. In: *Jahrbuch der Internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin*. 9. Bd., 1. Abt. Berlin: J. Springer, 1912, s. 1035–1039.

⁵ TILSCH, E. Esquisse sur le régime des Livres fonciers en Autriche. *Revue de l'institut de droit comparé*. 1910, roč. 3, s. 404–411 (předmluva k překladu rakouského knihovního zákona, též zvl. otisk); TILSCH, E. Replies to the Questionnaire on divorce law: Austria. In: *International Law Association. Report of the twenty-sixth conference held at the Guildhall, London, Aug. 2–5, 1910*. London: Richard Flint & co., 1910, s. 267–276.

⁶ TILSCH, E. Die Entstehung und Entwicklung des österreichischen Zivilrechts. *Österreichisches Zentralblatt für die juristische Praxis*. 1911, Bd. 29, Hf. 6, s. 483–501; TILSCH, E. Le Code civil général autrichien, son origine et son développement. *Revue de droit international et de législation comparée*. Březen 1911; šlo o zpracování výtahu z obecné části *Občanského práva rakouského* z roku 1910; obojí též zvl. otisk.

Vyznačoval se stručným, jasným a přehledným stylem (byl „konstruktivní duch ideálně jednoduchých linií“⁷). Jeho přístup se ilustrativně odráží také v radách, které předával svým posledním posluchačům z letního semestru 1912: „Není hlavní, materiálu spoustu sebrat, ale hlavní je, vybrat z něho podstatné a všechno ostatní odhodit, usekat – a to je mnohdy velikou obětí.“⁸

3. KOLEGOVÉ A ŽÁCI

Tilschova nečekaná smrt byla šokem, který se odrazil v počtu i charakteru nekrologů. Už zřejmě žádnému jinému z právních vědců nebylo věnováno tolik posmrtných vzpomínek: nejen z redakcí našich předních časopisů, ale také od žáků (Ibl, Svoboda) a kolegů, bez ohledu na vědeckou oblast (Hobza, Krčmář, Ott, Stieber).⁹

Tilsch byl v podstatě naším prvním moderním právním vědcem. Vyrůstal sice v ovzduší historicko-právní školy a plně ovládal její metody, vydal se však novými cestami. Stejně intenzivně jako o právní minulost se zajímal o hospodářské, sociální či filosofické aspekty práva (mezi jeho oblíbené autory patřili Kant, Mill, Lichtenberg, Erdmann či Avenarius).¹⁰ Smysl právní vědy viděl v propojení „zákona a života“; právo je podle něj to, co „jest pro přítomnost sociálně užitečno“. Svoboda vzpomínal, že „*duch života a budoucnosti vanul z Tilschova díla i celé jeho bytosti*“.¹¹

Tilsch také významně ovlivnil další vývoj domácí právní vědy. Navazuje na něj nejen sociologizující směr na pražské právnické fakultě (kromě Svobody, jehož nedlouho před svou smrtí dovedl k habilitaci, také Krčmář, který svůj historizující přístup opustil zřejmě i pod vlivem kritických připomínek staršího kolegy¹²), za rozvoj mu však vděčí také brněnská normativní škola: nejenže se k němu, jako svému učiteli, hlásili někteří brněnští normativisté (zvl. Sedláček), ale nebýt Tilsche, tak by zřejmě byla výrazně zbrzděna také Weyrova akademická dráha (kvůli netradičním názorům, zvl. popírání dualismu

⁷ STIEBER, M. Dr. Emanuel Tilsch. *Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*. 1912, roč. 23, s. 190.

⁸ IBL, V. Rys k vědeckému profilu profesora Tilsche. *Právník*. 1912, roč. 51, s. 721–722.

⁹ Prof. Dr. Emanuel Tilsch. *Právník*. 1912, roč. 51, s. 621–623; Rozloučení se zesnulým prof. Dr. Emanuele Tilschem. *Právník*. 1912, roč. 51, s. 686–687 (Krčmářův proslov na Tilschově pohřbu); BOUBELA, J. † J.U.Dr. Emanuel Tilsch. *Zprávy Právnické Jednoty Moravské v Brně*. 1912, roč. 21, č. 6, s. 249–250; HOBZA, A. Profesor Emanuel Tilsch. *Národní listy*. 10. 8. 1912, č. 219, s. 1; OTT, E. Emanuel Tilsch †. Ein Nachruf. *Archiv für Rechts und Wirtschaftsphilosophie*. 1912, roč. 6, s. 37–41; KRČMÁŘ, J. O vědeckém působení profesora Dra. Emanuela Tilsche. *Sebník věd právních a státních*. 1913, roč. 13, s. 10–20; STIEBER, M. Dr. Emanuel Tilsch. *Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*. 1912, roč. 23, s. 189–205; SVOBODA, E. Za prof. Drem Emanuele Tilschem. *Přehled*. 1911–12, roč. 10, s. 797–799.

¹⁰ Srov. ČÁDA, Fr. st. Doslov. In: E. Tilsch. *Aforismy a myšlenky*. Z rukopisné pozůstalosti vydala Právnická Jednota v Praze. Praha: Právnická Jednota, 1916, s. 75. Tilschovo filosofické založení oceňoval např. také František Weyr. WEYR, F. *Paměti. [Díl] 1., Za Rakouska (1879–1918)*. Brno: Atlantis, 1999, s. 186.

¹¹ SVOBODA, E. Za prof. Drem Emanuele Tilschem. *Přehled*. 1911–12, roč. 10, s. 799.

¹² Srov. Tilschovu recenzi Krčmářovy práce *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. (TILSCH, E. *Sebník věd právních a státních*. 1911, roč. 11, s. 418–433), dále srov. VANĚČEK, V. Semper magistra! In: JUDr. Jan Krčmář. *Soubor článků o jeho osobnosti a díle, vydaný u příležitosti 60. narozenin*. Praha: V. Linhart, 1937, s. 92. Ke vztahu Krčmáře a Tilsche blíže: KUKLÍK, J. *Profesor Jan Krčmář. Pozapomenutá osobnost pražské civilistiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze; Pražské sdružení Jednoty českých právníků, 2008, s. 35 a 82, a zvl. VELEK, L. *Prof. JUDr. Jan Krčmář (1877–1950). Příspěvek k životopisu I.*, passim (jedná se o předmluvu k prvnímu dílu paměti, která je finalizována k tisku).

veřejného a soukromého práva, s ním nechtěli při habilitační zkoušce členové komise diskutovat, ale Tilsch jako referent situaci zachránil).¹³ Přístupnost novým myšlenkám i pochopení pro normativní školu v jistém smyslu pak „zdědil“ Emil Svoboda.¹⁴

4. LITERÁRNÍ DÍLO

Tilschův odborný záběr byl poměrně široký, zabýval se přitom nejen hmotným, ale i procesním právem. Nejprve se zaměřil na zástavní právo, přičemž svoji první monografii a současně habilitační spis *Zástava ruční dle rakouského práva občanského* (1897) zpracoval ještě pod vlivem tehdy dominujícího historicko-právního přístupu.¹⁵ Později se věnoval vztahům hmotného a procesního práva a zejména vlivu civilního soudního řádu (1895) na Všeobecný občanský zákoník (ABGB): k tématu přednášel,¹⁶ rozvedl ho v několika studiích publikovaných v domácích i cizojazyčných časopisech¹⁷ a završil je i monografií.¹⁸

Jako další knihu vydal *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy* (1905, reprint 2014).¹⁹ Zůstává dosud nezodpovězenou otázkou, proč se rozhodl právě pro oblast dědického práva: v advokátní praxi se s ním zřejmě často nesetkával a knize nepředcházely ani žádné přípravné studie,²⁰ přičemž publikované články by spíše nasvědčovaly volbě tématu z obligačního práva.²¹ Asi přitom spolupůsobilo více okolností:

¹³ Srov. KUBEŠ, V. *Dějiny myšlení o státu a právu ve 20. století se zřetelem k Moravě a zvláště Brnu. Díl I.* Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 126 a 240, a WEYR, F. *Paměti I*, s. 284–286.

¹⁴ Srov. SVOBODA, E. Weyrova teorie práva; Několik myšlenek o čisté nauce právní; Čtvrtá podmínka. In: *Výbor prací z práva občanského a z právní filosofie*, s. 35–40, 40–46 a 46–50.

¹⁵ Srov. Randův posudek (RANDA, A. *Právník*. 1898, roč. 37, s. 201–209). Jako svoji prvotinu publikoval Tilsch v době koncipientství na finanční prokuratuře článek: O účincích smlouvy zástavní, byla-li zastavena věc movitá bez svolení vlastníka. Studie k §. 456. ob. z. obč. *Právník*. 1893, roč. 32, s. 669–676.

¹⁶ Srov. Tilschovu přednášku *O významu nového soudního řádu pro právo materiální* ze dne 16. prosince 1897 v rámci pravidelných zasedání pražské Právnícké jednoty, která vyvolala velkou odezvu (srov. Zprávy o schůzích Právnícké Jednoty v Praze. *Právník*. 1897, roč. 36, s. 893–897) a diskuse k ní pak probíhala na dalších třech schůzích (srov. *Právník*. 1898, roč. 37, s. 167–171, 290–293, a 399–403). Na stejné téma přednesl také svoji habilitační přednášku.

¹⁷ Srov. zvl. TILSCH, E. O poměru mezi způsobností dle práva občanského a způsobností stran dle nových zákonů procesních. *Právník*. 1898, roč. 37, s. 565–575; TILSCH, E. O domáhání se plnění alternativního dle nových zákonů procesních. *Právník*. 1899, roč. 38, s. 1–6; TILSCH, E. O wplywie procedury cywilnej na formę i dowód rozporządzeń ostatniej woli. *Przegląd prawa i administracji*. 1899, roč. 24, s. 641–650; TILSCH, E. Betrachtungen über das Verhältniss der negativen Feststellungsklage zur Aufforderungsklage wegen Berühmung. Ein Beitrag zur Lehre vom Klagerecht. *Juristische Blätter*. 1899, roč. 28, č. 28 a 29, s. 329–331 a 343–345; TILSCH, E. Über den Einfluss der Civilprocessgesetze auf das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch. *Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung*. 1899, roč. 50, č. 38, č. 40–44, č. 50–52, 1900, roč. 51, č. 13, č. 22, č. 26, č. 27, č. 29–31 (též zvl. otisk: Wien 1900).

¹⁸ TILSCH, E. *Der Einfluss der Civilprocessgesetze auf das materielle Recht und die in vorwiegend materiellrechtlichen Gesetzen enthaltenen processualen Bestimmungen*. 2., umgearb. und vernwhr. Aufl. Wien: Manz, 1901. Tato publikace se také stála podkladem pro jmenování mimořádným profesorem.

¹⁹ Srov. Stupeckého recenzi (STUPECKÝ, J. *Sborník věd právních a státních*. 1907, roč. 7, s. 360–362).

²⁰ V podstatě současně s monografií vydal její úvodní část o principech dědického práva ve fakultním časopise: TILSCH, E. Úvod do práva dědického. *Sborník věd právních a státních*. 1905, roč. 5, s. 261–278.

²¹ TILSCH, E. Über Verschulden des Beschädigten bei Unzurechnungsfähigkeit desselben. Eine Studie zum Eisenbahnhafspflichtgesetze. *Juristische Blätter*. 1900, roč. 29, č. 28 a 29, s. 337–340 a 349–351 (též zvl. otisk: Wien 1900, přetištěno: *Eisenbahnrechtliche Entscheidungen und Abhandlungen*, 1901); TILSCH, E. O problémech ručení za škodu nezaviněnou. In: *Publikace prvního vědeckého sjezdu českých právníků konaného*

dědické problematice se v té době u nás nikdo vědecky nevěnoval,²² v rakouské literatuře byly dobře zpracovány materiálie (Ofner, Pfaff-Hofmann) a mohl také ve zvýšené míře uplatnit komparativní přístup. Publikace zůstala pouze u první části, splnila však svoji kvalifikační roli, protože byl na jejím základě jmenován řádným profesorem.

V následujících letech už Tilsch publikoval jen minimálně a v rámci přednášek se přivrhoval na zpracování celého systému občanského práva.²³ Bohužel však stačil vydat pouze *Občanské právo: část všeobecná* (1910, 2. vyd. 1913, 3. vyd. 1925; reprint 2012).²⁴ Nebylo to sice první české zpracování obecné části (srov. Stupecký, 1907, autorizované přednášky, tištěné jako rukopis) a zřejmě ani nejosobitější (srov. Sedláček, 1931), ale nepochybně dodnes uchvátí svou jednoduchostí a přemýšlivostí.²⁵

Tilschova kniha byla jako jedna z mála učebnic vyhledávána studenty i po autorově smrti a byla také citována v judikatuře jak meziválečné (už i soudy I. stolice), tak i soudobé (Nejvyššího i Ústavního soudu²⁶). Akademie mu za ni v roce 1911 udělila Hlávkovu cenu.

Tilsch se snažil o propojení teorie a praxe, o výklad sloužící aktuálním potřebám. Projevuje se to jak ve využití konkrétních příkladů, tak v celkovém pojetí a přístupu k látce, kdy nezatěžoval text obsáhlými historickými exkurzy či literárními polemikami. K probíraným otázkám připojuje odkazy na literaturu, nepřímou odrážející jeho odborné znalosti i jazykovou vybavenost. Neomezuje se přitom pouze na civilistiku, ale zmiňuje také publikace z oblasti veřejného práva (Miříčka, Pražák, Weyr etc.).

Připravil ještě druhé vydání (1913), což byla jeho úplně poslední práce. Uvažoval také o upraveném německém vydání, které mělo být založené na zcela nové koncepci. K tomu se již bohužel nedostal. Třetí aktualizované vydání vyšlo až v roce 1925 péčí Emila Svobody, který se přitom důsledně držel původní koncepce.²⁷

Pokud bychom chtěli vyzdvihnout zpracování některých otázek, mohou to být pasáže o významu jednotlivce, veřejnosti, soudce či právní vědy (s. 55 a násl.); přehledně a s nadhledem jsou také načrtnuty dějiny kodifikace (s. 12 a násl.) a vývoj rakouské civilistiky (s. 35 a násl.), v jejichž rámci zaujme výklad o zdrojích či o překladatelích občanského zákoníku.²⁸ Tato témata představil také v cizojazyčných publikacích.²⁹

v Praze ve dnech 21., 22. a 23. května 1904. A, Práce před sjezdem došlé. Sekce I., Z oboru práva občanského a obchodního. Otázka 1. Práce 1. Praha: Komitét sjezdu, 1904, s. 3–19; a TILSCH, E. O příčinném spojení v právu soukromém. In: *Pocta podaná českou fakultou právnickou panu Dr. Ant. rytíři Randovi k sedmdesátým narozeninám dne 8. července 1904*. Praha: Bursík & Kohout, 1904, s. 277–298.

²² Krčmář sice psal své první články z oblasti dědického práva (srov. zvl. KRČMÁŘ, J. Povinný díl a darování. *Právník*. 1901, roč. 40, s. 822–828 a 853–860), později se však zaměřil na mezinárodní právo soukromé.

²³ Skripta-litografie (Praha: Všehrd): TILSCH, E. *Právo obligační, část zvláštní* 1905, 1907 a 1909; TILSCH, E. *Právo zástavní* 1905, 1908 a 1911; TILSCH, E. *O fideikomisech* 1905, 1908 a 1911; TILSCH, E. *Právo dědické* 1906, 1908 a 1911; TILSCH, E. *Právo knihovní* 1907, 1908 a 1911; TILSCH, E. *Právo rodinné* 1908 a 1911; TILSCH, E. *Část všeobecná* 1909; TILSCH, E. *Služebnosti* 1911.

²⁴ Srov. zvl. recenzi Svobodovu (SVOBODA, E. *Přehled*. 1909–10, roč. 8, s. 561–562) a Krčmářovu (KRČMÁŘ, J. *Sborník věd právních a státních*. 1911, roč. 11, s. 156–160).

²⁵ Snad žádná jiná domácí civilistická práce nebyla současníky tak vysoce ceněna: „*Svým duchem krásné*“ (Svoboda), „*výtečné*“ (Mayr-Harting), „*velice závažné*“ (Heller), „*mistrovské dílo*“ (Weyr), „*výborná kniha*“ (Krčmář), „*nedostizitelná učebnice*“ (Kubeš), „*jeho nejskvělejší práce*“ (Stieber), jak se uvádělo nejen v nekrolozích, ale i v dobových recenzích či pozdějších hodnoceních.

²⁶ Většinou u problematiky retroaktivity (sp. zn. Pl. ÚS 21/96 a řada dalších), dále např. u právního výkladu (sp. zn. Pl. ÚS 10/06-1), soudcem zpravodajem byl u obou těchto rozhodnutí P. Holländer.

²⁷ Doplnky či úpravy jsou vyznačeny v hranatých závorkách (mimo těch samozřejmých aktualizací u vývoje občanského práva s. 31–34, srov. zejména kapitolu o právním jednání s. 158 an.).

5. TILSCH A SOUČASNÁ CIVILISTIKA

Tilschova bibliografie sice není nijak obsáhlá, přesto ho můžeme považovat za jednoho z nejpodnětnějších autorů z éry česko-rakouské civilistiky. Odvolávají se na něj nejen autoři meziválečné, ale zejména také nedávné rekodifikace soukromého práva: v důvodové zprávě je zmiňován stejně často jako Krčmář či Sedláček a jeho názory zřejmě stály v pozadí či alespoň spoluovlivnily řešení některých zásadních otázek (např. autonomie vůle a univerzální sukcese v dědickém právu).³⁰

Tilsch nepochybně inspiroval v „éře kodifikační“, ale má co říct také v „éře aplikační“. Je to dáno nejen návazností nového občanského zákoníku na neschválený vládní návrh z roku 1937 (u věcných práv je shoda přibližně 43 %, u dědického práva až 78 %³¹), ale především charakterem Tilschova literárního díla. Nebudeme však Tilsche chápat jako solitéra, ale naopak se pokusíme jeho názory představit v kontextu prací jeho učitelů (Randa), kolegů (Krčmář) a žáků (Svoboda, Sedláček). K podrobnějšímu rozboru jsme vybrali šest příkladů, u nichž bylo, je či může být jeho dílo přínosné:

1) *Zásady*: Tilsch kladl důraz na zásady a zobecnění. Odráží se to ve stylu zpracování obecné části občanského práva (např. ve zdůrazňování principu poctivosti v rámci zdrojů ABGB či ocenění § 7 ABGB o vyplňování mezer v zákoně)³² a je to zvláště patrné z jeho monografie o dědickém právu:³³ nejenže na úvod historicko-komparativně pojednává o principech dědického práva, které jsou obdobně traktovány v podstatě celou pozdější právně-historickou i civilistickou literaturou, ale uvedené principy promítá do vlastního výkladu platného práva (např. ve vztahu zákonné a testamentární dědické posloupnosti, s. 67 a násl.) a uvažuje o významu zásad také u jednotlivých speciálních otázek (např. u problematiky reprezentace, s. 88 a násl. a zvl. 96 a násl.³⁴).

²⁸ Zařazení pasáže o překladech a překladatelích můžeme vnímat jako ocenění práce prof. Stupeckého (srov. STUPECKÝ, J. *Příspěvky k českých překladech pořizovaných v souvislosti s kodifikací rakouského práva civilního*. Praha: Bursík a Kohout, 1904). Tilsch Stupeckému věnoval také posmrtnou vzpomínku (TILSCH, E. Prof. Josef Stupecký. *Právník*. 1907, roč. 46, seš. 20, s. 729–735; přednáška v Právnické jednotě v Praze ze dne 24. října 1907).

²⁹ Srov. TILSCH, E. Die Entstehung und Entwicklung des österreichischen Zivilrechts. *Österreichisches Zentralblatt für die juristische Praxis*. 1911, Bd. 29, Hf. 6, s. 483–501 (také francouzsky: Le Code civil général autrichien, son origine et son développement. *Revue de droit international et de législation comparée*. Březen 1911; obojí též zvl. otisk); TILSCH, E. Všeobecný zákoník občanský a zvyklosti průběhem století. *Právník*. 1911, roč. 50, seš. 12, s. 453–465 (přednáška v Právnické jednotě v Praze ze dne 18. května 1911; též zvl. otisk: Praha 1911; přetištěno: *Sborník článků vztahujících se k stému výročí Všeobecného zákoníku občanského*. Praha: Právník, 1911), a TILSCH, E. Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch und die Gewohnheiten im Wandel des Jahrhunderts. In: *Festschrift zur Jahrhundertfeier des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*. Teil 2. Wien: Manz, 1911, s. 37–51.

³⁰ Srov. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 59, 73, 230, 600, 640, 667, 684 aj. Dále mj. ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*. 2003, roč. 9, č. 5, s. 97–104, zvl. s. 98–100.

³¹ Srov. DADUOVÁ, M. *Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj nového dědického práva*. Diplomová práce. Olomouc, 2015, a MIKLAS, J. *Meziválečná rekodifikace jako inspirační zdroj úpravy věcných práv v novém občanském zákoníku*. Diplomová práce. Olomouc, 2015.

³² TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 22, 25 a 54 an.

³³ TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, passim.

³⁴ Reprezentací je myšleno nástupnictví potomků na místo nedědicího bližšího příbuzného. Jedná se jednak o otázku určení osob, jednak o výpočet podílů. Rozlišuje se formální a materiální reprezentace (u materiální

2) *Věc v právním smyslu a vlastnictví práva*: Zdánlivě akademická diskuse o pojetí věci v právním smyslu a o vlastnictví práva má ve skutečnosti zásadní význam, což nepřímo vyplývá z publikační činnosti tvůrců o. z. i reakcí kritiků.³⁵ Měla by se odrážet nejen v úpravě řady institutů (např. držby, ochrany domnělého vlastnického práva, nabývání vlastnictví, promlčení a vydržení³⁶), ale bude mít velký význam také pro jejich interpretaci (např. u věcně-právní ochrany detentora podle § 1044 a speciálně nájemce podle § 2011 a 2012,³⁷ u nabytí od neoprávněného podle § 1109 a násl.³⁸ či u nabývání odkazu podle § 1620 a 1624³⁹). Širšímu pojetí věci v právním smyslu (tedy včetně věcí nehmotných) např. lépe odpovídá konsenzuální zásada nabývání vlastnictví a v rámci dědického práva pak tzv. vindikační („věcný“) odkaz, což je model francouzského *Code civil*.⁴⁰

Problematika vlastnictví práva (a speciálně pohledávky) patřila k tradičně sporným otázkám naší právní vědy a zůstává jí i po přijetí nové kodifikace.⁴¹ ABGB upravoval širší pojetí věci (§ 285 a 292) a hmotné i nehmotné věci výslovně prohlašoval za předmět vlastnictví (§ 353 a 355). Česko-rakouská civilistika devatenáctého století (Unger, Randa a další) se však klonila pod vlivem dobové německé právní vědy (tzv. pandektistiky) k zúžení „pravého“ vlastnictví pouze na hmotné věci. Tyto tendence se odrazily také při rekodifikaci občanského práva v meziválečné éře: věc v právním smyslu neměla být původně definována a její vymezení se mělo přenechat právní vědě; superrevizní komise

odvozuje potomek své právo od toho, koho nahrazuje, takže v případě dědické nezpůsobilosti syna by nedědili ani vnuci). Už při přípravě rakouské kodifikace došlo *aequitatis causa* k prolomení (původně výchozí) materiální reprezentace u potomků dědicky nezpůsobilého (§ 541 ABGB) a vyděděného (§ 779–780 ABGB) potomka (potomci dědi, příp. mají nárok alespoň na povinný díl), naopak u vzdání se dědického práva (§ 551 ABGB) zůstala materiální reprezentace zachována (potomci jsou vyloučeni z dědění i povinného dílu). Řešení otázky reprezentace má význam *de lege lata* (při výkladu stávajících ustanovení či řešení neupravených případů) i *de lege ferenda*. Naše novější úpravy preferují spíše materiální reprezentaci: podle OZ/64 ve znění novely z roku 1991 (§ 469a odst. 2), na jejíž protiústavnost nedávno upozornil (*obiter dictum*) Ústavní soud (sp. zn. I. ÚS 295/10), se účinky vydědění vztahovaly i na potomky vyděděného potomka, pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanovil; podle nového OZ v případě, že přežije vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani jeho potomci, pokud zůstavitel neprojevil jinou vůli (§ 1646 odst. 3), což se však rozchází s ABGB ve znění třetí dílčí novely, vládním návrhem z roku 1937 (§ 589–590) i ABGB ve znění *ErbrÄG 2015* (§ 729 odst. 3), podle nichž tyto potomci automaticky dědí a v případě opomenutí mají nárok alespoň na povinný díl.

³⁵ Srov. zvl. ELIÁŠ, K. Pojetí věci v právním smyslu v návrhu občanského zákoníku. (Srovnávací studie.) In: *Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005, s. 59–74; ELIÁŠ, K. Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury. *Právní rozhledy*. 2005, roč. 13, č. 22, s. 807–812, a ELIÁŠ, K. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 4, s. 119–126. Odlišně např. STUNA, S. – ŠVESTKA, J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19, č. 10, s. 366–373.

³⁶ Blíže: HORÁK, O. – DOSTALÍK, P. Věc v právním smyslu v novém občanském zákoníku z právněhistorické perspektivy. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, roč. 21, č. 1, s. 14–21.

³⁷ Např. zda a za jakých podmínek se může detentor (např. vypůjčitel či nájemce) bránit petitorní žalobou na vydání věci nebo negatorní žalobou (jak tomu dříve bylo podle § 126 odst. 2 OZ 1964).

³⁸ Např. zda je možné nabýt užívacích či jiných práv (např. pohledávky) podle ustanovení o nabytí od neoprávněného. Srov. DOBROVOLNÁ, E. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného ve srovnání s rakouským právem. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 20, č. 10, s. 348–354.

³⁹ Např. kterým okamžikem se nabývá vlastnictví odkazu věci nezapsané ve veřejných rejstřících, zda jejím předáním (analogicky k ABGB), přijetím či bez dalšího již splatností odkazu, respektive u jednotlivých věcí již smrtí zůstavitele.

⁴⁰ Srov. KEGEL, G. Erbfolge und Vermächtnis: Heres ex re certa und Vindikationslegat. In: *Liber Amicorum. Professor Ignaz Seidl-Hohenveldern. In honour of his 80th birthday*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1998, s. 339–364.

⁴¹ Srov. mj. také důvodovou zprávu k § 979 a 1011 (ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník*, s. 427 a 437–438).

sice do návrhu z roku 1931 legální definici věci vrátila (§ 229) v širokém pojetí *ABGB*, ve vlastnictví však mohly být pouze věci hmotné (§ 278); konečně ve vládním návrhu z roku 1937 se pod vlivem nových členů komise (Swobody a Sedláčka) upustilo i od tohoto omezení,⁴² většina institutů však zůstala poplatná užší koncepci vlastnictví (např. pojetí ovladatelných přírodních sil).

Názna tohoto přístupu, respektive návratu k redaktorům *ABGB*, je možné vidět již u Tilsche, který uvádí, že „*s pohledávkou jako částí jmění operuje se v mnoha ohledech jako s věcí*“ a uvádí příklady, ve svých pracích však zůstával ještě pod Randovým vlivem, který důsledně obhajoval působnost věcných práv pouze na věci hmotné.⁴³

Z konkrétních problémů řešených Tilschem můžeme zmínit pojetí energií jako předmětu právních vztahů.⁴⁴ Dospěl k tomu, že energie se mají posuzovat obdobně jako věci hmotné, což bylo také výslovně upraveno ve vládním návrhu 1937 (§ 82) a jeho prostřednictvím i v novém o. z. (§ 497). Charakter ovladatelných přírodních sil však více odpovídá věci nehmotné a jejich podřazení hmotným věcem naopak užší koncepci vlastnictví. Jisté rozpaky nad tímto řešením jsou patrné také u některých současných autorů.⁴⁵

3) *Součást a příslušenství věci*: Dalším tradičně sporným tématem (nejen české) právní vědy je právní význam příslušenství a s tím provázané odlišení součásti věci od jejího příslušenství.⁴⁶ Na počátku domácí diskuse stojí Tilschovo stručné, ale vlivné konstatování, že „*příslušenství sleduje zásadně osudy hlavní věci*“.⁴⁷ V komentáři Rouček-Sedláček se naopak zdůrazňuje: „*Chybným bylo by tvrzení, že příslušenství sdílí osudy věci hlavní, neboť – jak poznáme – jest tomu tak jen v několika směrech*“.⁴⁸ Konečně Krčmář s nadčasovou platností shrnuje: „*Zdali nějaký kus je částí věci nemovité a zdali tedy ve všech směrech sdílí osudy věci hlavní či je příslušenstvím a osudy sdílí jen v určitých směrech, nebude ... vždy snadno rozhodnouti*“.⁴⁹ Celá situace je navíc ztížena tím, že *ABGB* nerozlišoval důsledně mezi příslušenstvím a součástí věci (§ 294 a násl.), jak to činí pozdější občanské zákoníky (to však nemusí být vnímáno jako nedostatek, ale spíše jako výraz důvěry v právní vědu a zejména právní praxi i přiznání limitů zákonodárce).

⁴² Srov. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937*. Dostupné z: <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_18.htm>.

⁴³ Srov. TILSCH, E. *Občanské právo*, s. 98 a 96.

⁴⁴ TILSCH, E. Síly přírodní čili energie co předmět právní ochrany. In: *Publikace prvního vědeckého sjezdu českých právníků konaného v Praze ve dnech 21., 22. a 23. května 1904*. B. Výsledky rokování sjezdu. Sekce I. Otázka 2. Praha: Komitét sjezdu, 1904, s. 3–8; TILSCH, E. *Občanské právo*, s. 143.

⁴⁵ Srov. TĚGL, P. Komentář k § 497. In: F. Melzer – P. Těgl (ed.). *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III – § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 247 an. Dokonce je zvažováno, zda přírodní síly netvoří vedle věci v právním smyslu samostatný předmět právních vztahů obdobně jako zvířata (§ 494), což však je (z hlediska systematického i teleologického výkladu) nedůvodné.

⁴⁶ Srov. zvl. ELIÁŠ, K. Součást věci a příslušenství věci. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 4, s. 103–109, a SPÁČIL, J. Sporné otázky institutu „příslušenství věci“. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 2, s. 39–48.

⁴⁷ Srov. TILSCH, E. *Občanské právo*, s. 150. U výkladu zákona však říká, že „*dosah ustanovení §§ 294–297 o příslušenství a kvalitě jeho jako věci nemovité dlužno systematickým výkladem značně rektifikovati*“. Ibidem, s. 68–69.

⁴⁸ ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. II*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 34. Dále upozorníme, že se v návaznosti na text § 294 OZO rozlišovalo příslušenství přirozené („*vedlejší věci, bez nichž nelze hlavní věci užívat*“) a umělé („*které zákon anebo vlastník určil k trvalému užívání věci hlavní*“). Ibidem, s. 32 an.

⁴⁹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. I. Výklady úvodní a část všeobecná*. 4. dopl. vyd. Praha: SVPS, 1946, s. 185.

Tilschem uváděné konstatování musíme vnímat spíše než jako pravidlo jako určitý směr uvažování: je přitom nutné vyjasnit, co znamená „příslušenství“ (věci vlastníka, které slouží věci hlavní; nebo úzeji věci potřebné k jejímu řádnému užívání; nebo pouze věci, které nemají samostatné hospodářské určení) a co znamená „sleduje osud“ (zda v majetkovém právu, závazkovém právu, nebo pouze u závazků z právních jednání). Zatímco v meziválečných osnovách výslovná úprava sdílení příslušenství osudu věci hlavní chyběla,⁵⁰ o. z. stanovil, že „se právní jednání a práva a povinnosti týkající se hlavní věci týkají i jejího příslušenství“ (§ 510 odst. 2), přičemž současně dal praxi do rukou možnost uvážení v tom, že „jsou-li pochybnosti, zda je něco příslušenstvím věci, posoudí se případ podle zvyklostí“ (§ 511). Je možné očekávat, že pojem příslušenství bude (ve srovnání s dosavadním přístupem) vykládán restriktivně a bude vztahován pouze na tzv. kvalifikované příslušenství (meziválečnou terminologií by se týkal pouze tzv. přirozeného a zákonného příslušenství). Většina dříve uváděných příkladů příslušenství by pod něj nově nespádala (např. inventář či vybavení by osud věcí hlavní bez dalšího nesdílily). Řešení problematiky příslušenství má aktuálně velký význam především v daňovém právu (u inkasa daně z nabytí nemovitých věcí) a rakouská či meziválečná zkušenost by mohly být cennou inspirací.

4) *Univerzální sukcese a pozůstalost*: Univerzální sukcese, k níž se tvůrci nové kodifikace výslovně přihlásili, znamená nastoupení do právního postavení zůstavitele, do všech jeho práv a povinností, které nezanikly smrtí (respektive nebyly vázány výlučně na osobu zůstavitele). Smyslem je zajištění právní i ekonomické kontinuity a právní jistoty.⁵¹

Ve srovnání s římským právem, kde hrála zásada univerzální sukcese významnou roli (odrážela se mj. v širším pojetí právního nástupnictví, ve výlučnosti dědického titulu a v akrescenci), se v ABGB a moderních zákonících její dosah oslabil. Přesto však stále patří k ústředním dědicko-právním zásadám a její možné důsledky nám mohou osvětlit také Tilschovy práce. Především jde o řešení problému, co všechno máme počítat do pozůstalosti, zejména zda a jak máme zohlednit plnění ze smluv ve prospěch třetích osob a konkrétně pojistná plnění, což je dodnes otázka „velice sporná a při tom prakticky důležitá“.⁵²

Důsledně chápaná zásada univerzální sukcese by mohla (měla) vést k tomu, že se většina případů nabývání majetkových práv a povinností jinak než děděním (tj. na základě tzv. zvláštních režimů právního nástupnictví pro případ smrti) bude posuzovat jako darování pro případ smrti, respektive jako odkaz, a proto se zohlední

⁵⁰ Srov. ABGB § 1047 a 1061 a návrh OZ 1937 § 891 a 907. V důvodové zprávě k návrhu OZ 1937 se v tomto směru uvádí: „V závěrečné redakci byl text ještě zestručněn a vedle zmínky o příslušenství dáno bylo jen ustanovení, že se věci mají převést tak, jak to odpovídá smlouvě. Zpravidla ovšem bude odpovídati smlouvě to, co § 1047 obč. zák. vyslovuje jako zásadu, že se totiž věci mají převést podle stavu, v jakém byly, když byla smlouva sjednána.“ Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937. Dostupné z: <http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_31.htm>.

⁵¹ Blíže srov. TILSCH, E. *Dědické právo rakouské*, s. 29 an.; nověji: CEPL, V. Oslabování universální sukcese. *Acta Universitatis Carolinae: Iuridica*. 1976, roč. 22, č. 3, s. 229–248; CEPL, V. Vývoj kategorií universální a singulární sukces v socialistickém právu. In: *Vznik a vývoj socialistického práva*. 2. část. Praha: Univerzita Karlova, 1976, s. 103–112.

⁵² TILSCH, E. *Dědické právo rakouské*, s. 56.

také při projednávání pozůstalosti (zejména při stanovení falcidiánské kvarty podle § 1598, dále pak při započtení na povinný díl a dědický podíl podle § 1658 a násl.).

Šlo by zejména o nároky z pojištění (životního pojištění, penzijního připojištění, respektive doplňkového penzijního spoření), které by měly charakter „zákonného“ odkazu⁵³ (např. pojistné plnění pro manžela či děti podle § 2831) nebo „smluvního“, příp. „kodicilového“ odkazu (např. pojistné plnění pro obmyšleného podle § 2829⁵⁴); obdobně by se posuzovalo také plnění ze svěřenského fondu, ať již vznikl pořízením pro případ smrti nebo smlouvou.⁵⁵ Tento přístup by přispěl k vyváženosti vztahu zůstavitele, dědiců i věřitelů a omezil obcházení jejich ochrany.

Dalším důsledkem univerzální sukcese je přechod majetkových práv a povinností nejen ze soukromoprávních, ale i veřejnoprávních poměrů, pokud nemají výlučně osobní charakter (např. přeplatků či nedoplatků daní a poplatků, pravidelně např. místního poplatku za komunální odpad).⁵⁶

De lege ferenda by důsledné provedení zásady univerzální sukcese mohlo vést k tomu, že by se v majetkových i nemajetkových vztazích preferovaly osoby kvalifikované vůlí zůstavitele namísto příbuzenství: zvl. u postmortální ochrany osobnosti (§ 82 odst. 2) by kromě osob blízkých (§ 22), které mohou mít o zůstavitele minimální zájem, mělo náležet žalobní právo (a tím i „morální žalobní povinnost“) především dědici zemřelého.

5) *Spolužijící osoby*: V rámci zákonného dědického práva bylo v novém o. z. zachováno dědění tzv. spolužijících osob (v o. z. 1950 zakotvené pod vlivem sovětského práva), což bylo v důvodové zprávě podpořeno i odkazem na Tilsche.⁵⁷ Zahnutí této kategorie dědiců je zřetelným trendem ve vývoji současného evropského dědického práva (kromě českého a slovenského práva k tomu došlo v různé podobě také v anglickém, chorvatském, slovinském, ruském a od roku 2017 také v rakouském právu, která se snaží zohlednit narůstající množství neformalizovaných vztahů).⁵⁸

6) *Nabytí dědictví*: V o. z. vzniká dědické právo smrtí zůstavitele (§ 1479) a jako dosud se dědictví nabyvá již smrtí zůstavitele s možností je odmítnout (§ 1485). V tomto ohledu se o. z. vědomě odchýlil od rakouského modelu tzv. ležící pozůstalosti, podle něhož se

⁵³ Z meziválečné judikatury můžeme upozornit na řešení u zákonného odkazu manžela (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu R I 939/25, podle kterého „do základny pro vyměření povinného dílu jest započísti i zákonný přední odkaz manželův dle §u 758 obč. zák.“; dostupné z: <<http://kraken.slv.cz/Rc5569/1925>>).

⁵⁴ V německé i rakouské literatuře byla tato problematika dlouho sporná, nejnověji se však autoři kloní k tomu, že plnění ze životního pojištění sice nepatří do pozůstalosti, ale má se zohledňovat při výpočtu povinného dílu (v Německu to bylo řečeno rozsudkem Spolkového soudního dvora z 28. dubna 2010 – IV ZR 73/08, v Rakousku srov. SCHAUER, M. Vertrag zugunsten Dritter auf den Todesfall. In: *Erbrecht und Vermögensnachfolge*. Wien: Springer, 2010, s. 675–679).

⁵⁵ Právní charakter svěřenského fondu je sporný a názory se v komentářích o. z. rozcházejí také v otázce, zda je majetek svěřenského fondu *mortis causa* součástí pozůstalosti a projednává se v dědickém řízení (Pihera) či nikoli (Šešina). Blíže srov. HORN, K. Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 1, s. 9–14 (který se kloní k názoru, že majetek fondu je součástí pozůstalosti; ibidem, s. 12).

⁵⁶ Tilsch uvádí řadu jiných, zčásti již obsoletních případů, které však jsou z hlediska principu důležité. Srov. TILSCH, E. *Dědické právo rakouské*, s. 48 an.

⁵⁷ Srov. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník*, s. 667; TILSCH, E. *Dědické právo rakouské*, s. 72 an.

⁵⁸ Blíže: HOLÍKOVÁ, L. Spolužijící osoba jako dědic. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 1, s. 3–7.

dědictví nabývá na základě dědické přihlášky a odevzdání soudem. V důvodové zprávě se jako jeden z argumentů uvádí, že „*dědictví se častěji přijímá, než odmítá*“,⁵⁹ což bylo inspirováno motivy švýcarského zákonodárce, jak je zprostředkoval právě Tilsch.⁶⁰

V o. z. se může zdát sporné, zda dědicové nabývají dědictví již smrtí zůstavitele a rozhodnutí soudu má pouze deklaratorní účinky (což zřejmě bude dosud převažující mínění),⁶¹ nebo (jak někteří autoři přesvědčivě opoují) smrtí zůstavitele nabývá dědictví společenství dědiců a konkrétní dědic až rozhodnutím soudu (s konstitutivními účinky k jeho právní moci, přičemž deklaratorní účinky ke dni vzniku dědického práva by mělo pouze v případě jediného dědice).⁶² Toto druhé pojetí se odráží v řešení řady praktických problémů (zvl. odpovědnosti za škodu spojenou např. s provozem zděděného podniku⁶³ nebo nahodilé zkázy věci, která byla dědici přidělena zůstavitelem podle § 1694⁶⁴) a svými účinky se blíží rakouské tradici, což znamená opětovnou aktuálnost Tilsche a tradiční české právní vědy.⁶⁵

ZÁVĚREM

Ve výčtu možných inspirací bychom mohli jistě pokračovat, Tilschův odkaz však není přímo zjitřitelný ze současných civilistických publikací a zřejmě ani nespočívá v návrzích konkrétních řešení. Tilsch také neměl možnost bezprostředně působit na generace právníků jako řada jeho kolegů. Přesto ho mnozí dodnes považují „za svého mistra a učitele“.

⁵⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník*, s. 684.

⁶⁰ TILSCH, E. *Dědické právo rakouské*, s. 35, pozn. 6.

⁶¹ Srov. mj. KLEIN, Š. Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti v NOZ. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 3, s. 5–6, a též. Ještě jednou k tématu přechodu vlastnického práva k pozůstalosti. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 6, s. 22–24.

⁶² SPÁČIL, J. – ŠEŠINA, M. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 2, s. 39–44.

⁶³ SPÁČIL, J. – ŠEŠINA, M. Nabývání dědictví, zvl. s. 41.

⁶⁴ Blíže: HORÁK, O. Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 6, s. 6.

⁶⁵ Srov. ROUČEK, F. Komentář k § 550. In: F. Rouček – J. Sedláček a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 64 an.

Emanuel Tilsch and Czech Civil Law Jurisprudence**Ondřej Horák**

***Abstract:** The paper, on the occasion of the 150th birth anniversary of Emanuel Tilsch (1866–1912), deals with his life, work and importance for Czech civil law jurisprudence. The bibliography of Tilsch is not rich, and yet he is one of the most influential authors of Czech-Austrian jurisprudence. Even today he is still referred to in literature and jurisprudence, and his views were apparently behind the recent recodification or contributed to the solution of some fundamental questions (e.g. autonomy of will and universal succession in the inheritance law). We chose to revisit the topics which are or could be still inspirational, that is the questions of principles, things in the legal sense and ownership of law, component and accessory of things, universal succession and inheritance, cohabiting persons, and acquisition of inheritance.*

***Key words:** Emanuel Tilsch, civil law, jurisprudence, inheritance law*